

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. birželio 20 d. *

„Laisvas asmenų judėjimas — Vienodas požiūris — Socialinės lengvatos — Reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 — 7 straipsnio 2 dalis — Finansinė pagalba aukštojo mokslo studijoms — Gyvenamosios vietos pagalbą suteikiančioje valstybėje sąlyga — Atsisakymas suteikti pagalbą studentams, Sąjungos piliečiams, kurie negyvena atitinkamoje valstybėje narėje ir kurių tėvas ar mama, pasienio darbuotojai, dirba minėtoje valstybėje narėje — Netiesioginė diskriminacija — Pateisinimas — Tikslas padidinti asmenų rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, proporcinę dalį — Tinkamumas — Proporcingumas“

Byloje C-20/12

dėl *tribunal administratif* (Liuksemburgas) 2012 m. sausio 11 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2012 m. sausio 16 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Elodie Giersch,

Benjamin Marco Stemper,

Julien Taminiaux,

Xavier Renaud Hodin,

Joëlle Hodin

prieš

État du Grand-Duché de Luxembourg,

dalyvaujant

Didier Taminiaux,

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas T. von Danwitz, teisėjai A Rosas (pranešėjas), E. Juhász, D. Šváby ir C. Vajda,

generalinis advokatas P. Mengozzi,

posėdžio sekretorius V. Tourrès, administratorius,

* Proceso kalba: prancūzų.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2012 m. lapkričio 28 d. posėdžiui, išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- E. Giersch, atstovaujamos advokato S. Coi,
- B. M. Stemper, atstovaujamo advokatės S. Jacquet,
- J. Taminiaux, atstovaujamo advokatų P. Peuvrel ir V. Wauthoz,
- X. R. Hodin ir J. Hodin, atstovaujamo advokato G. Thomas,
- D. Taminiaux, atstovaujamo advokatų P. Peuvrel ir V. Wauthoz,
- Liuksemburgo vyriausybės, atstovaujamos P. Frantzen ir C. Schiltz, padedamų advokato P. Kinsch,
- Danijos vyriausybės, atstovaujamos M. Wolff ir C. Vang,
- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos G. Papagianni,
- Austrijos vyriausybės, atstovaujamos C. Pesendorfer ir G. Eberhard,
- Švedijos vyriausybės, atstovaujamos A. Falk, C. Stege ir U. Persson,
- Europos Komisijos, atstovaujamos G. Rozet ir M. Van Hoof,

susipažinęs su 2013 m. vasario 7 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 15), iš dalies pakeisto 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB (OL L 158, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46, ir klaidų ištaisymai OL, 2004, L 229, p. 35 ir OL, 2005, L 197, p. 34, toliau – Reglamentas Nr. 1612/68), 7 straipsnio 2 dalies išaiškinimu.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche luxembourgeois* (Liuksemburgo aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų ministras, toliau – ministras) ir studentų, kurie kreipėsi dėl valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms kitoje valstybėje narėje nei Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, ginčą.
- 3 Tuo pačiu metu 2011 m. balandžio mėn. Komisija prieš Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę pradėjo įsipareigojimų neįvykdymo procedūrą, kuri kol kas yra ikiteisminės stadijos. 2012 m. vasario 27 d. pagrįstoje nuomonėje Europos Komisija paprašė šios valstybės narės nutraukti darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių diskriminaciją skiriant valstybės pagalbą aukštojo mokslo studijoms, taip pat mėnesinę pagalbą jauniems savanoriams ir vadinamąsias „boni pour enfant“ išmokas.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 4 Pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnį:

„1. Darbuotojui, jei jis yra valstybės narės pilietis, turi būti sudarytos tos pačios įdarbinimo ir darbo sąlygos, kaip ir piliečiui tos valstybės narės, kurioje jis dirba, nepaisant jo pilietybės, ypač nustatant atlyginimą ir atleidžiant iš darbo, o bedarbystės atveju – grąžinant arba vėl priimant į darbą.

2. Jis naudojasi tomis pačiomis socialinėmis ir mokestinėmis lengvatomis kaip ir vietiniai darbuotojai.

<...>“

Liuksemburgo teisės aktai

- 5 Valstybės finansinė pagalba aukštojo mokslo studijoms reglamentuojama 2000 m. birželio 22 d. Įstatymu dėl valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms (*Mémorial A 2000*, p. 1106), iš dalies pakeistu 2010 m. liepos 26 d. įstatymu (*Mémorial A 2010*, p. 2040, toliau – iš dalies pakeistas 2000 m. birželio 22 d. įstatymas).

- 6 Ši pagalba suteikiama stipendijos ir paskolos forma; jos galima prašyti neatsižvelgiant į valstybę, kurioje prašytojas ketina atlikti aukštojo mokslo studijas.

- 7 2000 m. birželio 22 d. Įstatymo dėl valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms pirminės redakcijos 2 straipsnyje gavėjas buvo apibrėžtas taip:

„Valstybės finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms gali gauti studentai, kurie priimti į aukštojo mokslo studijas ir kurie atitinka šias sąlygas:

a) yra Liuksemburgo piliečiai arba

b) yra Europos Sąjungos valstybės narės piliečiai, kurie gyvena Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje ir kuriems taikomos [Reglamento Nr. 1612/68] 7 ir 12 straipsnių nuostatos <...>

<...>“

- 8 2005 m. balandžio 4 d. įstatymu, kuriuo iš dalies keičiamas 2000 m. birželio 22 d. Įstatymas dėl valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms (*Mémorial A 2005*, p. 786), pastarojo įstatymo 2 straipsnio a punktas buvo pakeistas šiuo tekstu:

„a) yra Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės piliečiai ir turi gyvenamąją vietą Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje arba <...>“

- 9 Po 2010 m. liepos 26 d. įstatymo 1 straipsnio 2 punkte įtvirtintų pakeitimų 2000 m. birželio 22 d. iš dalies pakeisto įstatymo 2 straipsnyje nustatyta:

„Finansinės pagalbos gavėjai

Valstybės finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms gali gauti studentai, kurie priimti į aukštojo mokslo studijas ir kurie atitinka šias sąlygas:

- a) yra Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės piliečiai ir turi gyvenamąją vietą Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje arba <...>
- b) yra vienos iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių ar vienos iš kitų Europos ekonominės erdvės susitarimo susitariančiųjų šalių ar Šveicarijos Konfederacijos piliečiai ir pagal iš dalies pakeisto 2008 m. rugpjūčio 29 d. Įstatymo dėl laisvo asmenų judėjimo ir imigracijos 2 skyrių gyvena Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje kaip pagal darbo sutartį dirbantys asmenys, savarankiškai dirbantys asmenys, asmenys, kurie išsaugo šį statusą, ar asmenų, kurie priklauso vienai iš nurodytų kategorijų, šeimos nariai, ar yra įgiję teisę nuolat gyventi šalyje <...>

<...>“

- 10 2008 m. rugpjūčio 29 d. Įstatymu dėl laisvo asmenų judėjimo ir imigracijos (*Loi du 29 août 2008 sur la libre circulation des personnes et l'immigration, Mémorial A 2008, p. 2024*) į Liuksemburgo teisę buvo perkelta Direktyva 2004/38. Šio įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Sąjungos piliečiai turi teisę gyventi Liuksemburgo teritorijoje ilgiau nei 3 mėnesius, jei jie atitinka sąlygą, kad pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirba kaip darbuotojai, arba sąlygą, kad yra priimti į viešą ar privačią įstaigą, kuriai suteiktas leidimas veikti Liuksemburge, studijuoti, o tai būtų jų pagrindinė veikla, ir turi sveikatos draudimą ir pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad netaptų nepagrįsta našta socialinio draudimo sistemai.

Pagrindinėje byloje nagrinėjami ginčai ir prejudicinis klausimas

- 11 E. Giersch, J. Hodin, J. Taminiaux ir B.M. Stemper, kaip studentai, užpildė prašymą *Centre de documentation et d'information sur l'enseignement supérieur auprès du ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche* (Aukštojo mokslo dokumentų ir informacijos centras prie Aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų ministerijos) ir paprašė 2010–2011 akademiniams metams skirti finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms, susijusioms su diplominio darbo rašymu.
- 12 E. Giersch, J. Hodin ir J. Taminiaux gyvena Belgijoje ir išreiškė norą 2010–2011 akademiniams metais studijuoti šioje valstybėje narėje. B.M. Stemper gyvena Vokietijoje ir išreiškė norą studijuoti Jungtinėje Karalystėje.
- 13 Ministras nepatenkino šių prašymų dėl finansinės pagalbos remdamasis tuo pačiu pagrindu, t. y. kad neįvykdyta gyvenamosios vietos sąlyga, numatyta iš dalies pakeisto 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 2 straipsnio b punkte.
- 14 Ieškovai pagrindinėje byloje pateikė *tribunal administratif* (administracinis teismas) skundus, kuriais siekė, kad ministro sprendimai būtų pakeisti ar panaikinti. Kiekvienas iš šių skundų buvo grindžiamas tuo, kad vienas iš tėvų dirba Liuksemburge. Šie skundai buvo pripažinti priimtinais tiek, kiek jie susiję su ginčijamų sprendimų panaikinimu.
- 15 Kadangi šiam teismui buvo pateikti dar 600 panašių skundų vien dėl tų pačių 2010–2011 akademinį metų ir jie vis dar nagrinėjami, *tribunal administratif* nusprendė sujungti ieškovų pagrindinėje byloje bylas.

- 16 Šiame teisme minėti ieškovai tvirtino, kad valstybės finansinė pagalba aukštojo mokslo studijoms yra socialinė lengvata, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, todėl jai taikomas šioje nuostatoje nurodytas vienodo požiūrio principas.
- 17 Gyvenamosios vietos sąlyga, kuria remiasi ministras, anot šių ieškovų, yra, jei ne tiesioginė, tai netiesioginė diskriminacija.
- 18 Taigi kalbama apie tiesioginę diskriminaciją, nes norėdamas gauti valstybės finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms Liuksemburgo pilietis ar Liuksemburgo piliečio šeimos narys turi turėti gyvenamąją vietą Liuksemburge, o kitos valstybės narės piliečiai turi čia gyventi. Jeigu vis dėlto reiktų manyti, kad Liuksemburgo piliečiams ir kitų valstybių narių piliečiams taikoma ta pati gyvenamosios vietos Liuksemburgo teritorijoje sąlyga, ši gyvenamosios vietos sąlyga yra netiesioginė diskriminacija, nes šią sąlygą gerokai lengviau įvykdyti Liuksemburgo nei kitų valstybių narių piliečiams.
- 19 *Tribunal administratif* Liuksemburgo vyriausybė ginčijo tai, kad ši finansinė pagalba yra socialinė lengvata, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, nes šios pagalbos gavėjas yra savarankiškas suaugęs žmogus, kuris turi savo namų ūkį ir kurio neišlaiko tėvai.
- 20 Minėta vyriausybė nurodė, kad tikslu, kurio siekiama Liuksemburgo pagalbos priemone, pateisinamas jos gavėjų rato ribojimas, t. y. ji suteikiama vien rezidentams. Įstatymu, kuriuo numatyta ši finansinė pagalba, siekiama iki 2020 m. padidinti aukštojo mokslo diplomą turinčių rezidentų procentinę dalį iki 40 %, 2010 m. ji siekė tik 28 %. Taigi ši procentinė dalis yra gerokai mažesnė nei tokį diplomą turinčių asmenų kitose valstybėse narėse, panašiose į Liuksemburgą, dalis.
- 21 Anot Liuksemburgo vyriausybės, nenustačius gyvenamosios vietos sąlygos, visi studentai, net ir neturintys jokios ryšio su Liuksemburgo visuomene, galėtų gauti valstybės finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms bet kurioje pasaulio valstybėje, o tai sukeltų „stipendijų turizmą“, kurio nacionalinis biudžetas negalėtų pakelti.
- 22 Anot šios vyriausybės, nėra jokios – nei tiesioginės, nei netiesioginės – diskriminacijos. Gyvenamosios vietos sąlyga, kuri taikoma piliečiams ir ne piliečiams, yra teisėto pagrindinėje byloje nagrinėjamos pagalbos suteikimo kriterijus, atsižvelgiant į iš dalies pakeistu 2000 m. birželio 22 d. įstatymu siekiamą bendro intereso tikslą.
- 23 *Tribunal administratif* atmeta, pirma, Liuksemburgo vyriausybės argumentą, kuriuo ginčijamas valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms kvalifikavimas kaip socialinės lengvatos, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, dėl to, kad šios pagalbos gavėjas būtų savarankiškas suaugęs žmogus, kurio neišlaikytų tėvai.
- 24 Šiuo klausimu *tribunal administratif* pažymi, kad šią finansinę pagalbą, numatytą įstatyme, tam, kad aukštasis mokslas būtų prieinamesnis, sudaro bazinė suma ir prireikūs koeficientai, kurie gali skirtis, atsižvelgiant, pirma, į studento finansinę ir socialinę padėtį ir, antra, į studento mokėtiną stojimo mokesť. Taigi šis teismas mano, kad siekiant įvertinti studento socialinę ir finansinę padėtį reikia patikrinti, ar jis, neatsižvelgiant į teisės aktų leidėjo daromą prielaidą, iš tiesų yra savarankiškas ar, atvirkščiai, išlaikomas tėvų.
- 25 Pagrindinėse bylose konstatavęs, kad ieškovai turėjo dieninių studijų studentų statusą ir neturėjo jokių pajamų 2010–2011 akademiniiais metais ir kad jie sudarė dalį jų atitinkamai tėvo ir mamos namų ūkio dalį, *Tribunal administratif* priėjo prie išvados, jog jie turi būti laikomi išlaikomais tėvų, kurie yra darbuotojai migrantai. Šis teismas taip pat pažymi, kad visi ieškovai iš tiesų remiasi tuo, kad jų tėvas ar mama dirba Liuksemburge.

- 26 Be to, remdamasis 1992 m. vasario 26 d. Sprendimo *Bernini* (C-3/90, Rink. p. I-1071) 23 punktu *tribunal administratif* primena, kad iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, jog išlaikymo ir mokslo pagalba universitetinėms studijoms, kurias užbaigus įgyjama profesinė kvalifikacija, šią pagalbą gaunančiam studentui yra socialinė lengvata, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį.
- 27 Be to, anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo, kuris mini 2007 m. liepos 18 d. Sprendimo *Hartmann* (C-212/05, Rink. p. I-6303) 24 punktą, valstybės narės darbuotojų vaikams suteiktas studijų finansavimas yra socialinė lengvata, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, darbuotojui migrantui ar pasienio darbuotojui, kai darbuotojas ir toliau išlaiko šį vaiką. Remdamasis minėto Sprendimo *Bernini* 28 punktu šis teismas nurodo, kad tokiu atveju vaikas gali remtis minėto 7 straipsnio 2 dalimi siekdamas, kad jo studijos būtų finansuojamos tokiais pačiomis sąlygomis, kokios taikomos šios valstybės narės darbuotojų vaikams, nes Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnyje įtvirtintu vienodu požiūriu taip pat draudžiama diskriminuoti darbuotojo išlaikomus palikuonis.
- 28 Todėl, anot *Tribunal administratif*, ieškovai pagrindinėje byloje gali remtis Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalimi, kad gautų studijų finansavimą tokiais pačiomis sąlygomis, kokios taikomos nacionalinių darbuotojų vaikams.
- 29 Antra, šis teismas atmeta tiesioginės diskriminacijos buvimą. Anot šio teismo, „gyvenamosios vietos“ ir „gyvenimo“ sąvokos, kaip jos suprantamos pagal iš dalies pakeisto 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 7 straipsnio 2 dalį, apima tą pačią faktinę sąvoką, t. y. suinteresuotojo asmens realią, teisinę ir ilgalaikę gyvenamąją vietą. Šis sąvokų sutapimas patvirtinamas 2010 m. lapkričio 12 d. Hercogo reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2000 m. spalio 5 d. Hercogo reglamentas dėl valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms (*Mémorial A* 2010, p. 3430), 3 straipsniu, kuriame patikslinama, kad iš dalies pakeisto 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 2 straipsnyje nurodyti studentai, t. y. Liuksemburgo piliečiai ar Liuksemburgo piliečių šeimos nariai bei kitos valstybės narės piliečiai, turi pateikti gyvenamosios vietos Liuksemburge liudijimą, kad galėtų gauti šią pagalbą.
- 30 Trečia, dėl tariamo netiesioginės diskriminacijos buvimo *tribunal administratif* primena, kad vienodo požiūrio principas draudžia bet kokias kitas slaptas diskriminacijos formas, kuriomis, taikant kitus nei pilietybe grindžiamus atskyrimo kriterijus, pasiekiamas toks pats rezultatas. Remdamasis 2005 m. kovo 15 d. Sprendimo *Bidar* (C-209/03, Rink. p. I-2119) 53 punktu šis teismas patikslina, kad gyvenamosios vietos sąlygos reikalavimas šiomis aplinkybėmis gali būti laikomas diskriminaciniu, nes dėl jo iš esmės kitų valstybių narių piliečiai gali atsidurti nepalankioje padėtyje dėl to, kad jį gali lengviau įgyvendinti Liuksemburgo piliečiai.
- 31 Toks skirtingas požiūris galėtų būti pateisinamas, tik jeigu jis būtų pagrįstas objektyviais veiksniais, nepriklausančiais nuo atitinkamų asmenų pilietybės ir proporcingais nacionalinės teisės siekiamam teisėtam tikslui.
- 32 Manydamas, kad nagrinėjamu atveju reikia patikrinti tokios netiesioginės diskriminacijos teisėtumą atsižvelgiant į vienodo požiūrio principą, *tribunal administratif* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir Teisingumo Teismui pateikti šį prejudicinį klausimą:

„Ar atsižvelgiant į Bendrijos vienodo požiūrio principą, įtvirtintą Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnyje, Liuksemburgo valstybės nurodyti švietimo politikos ir biudžeto politikos tikslai, t. y. siekti, kad padidėtų asmenų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, skaičius, kuris, kalbant apie Liuksemburgo gyventojus, atlikus tarptautinį palyginimą dabar yra nepakankamas, kuriems kiltų rimtas pavojus, jei Liuksemburgo valstybė turėtų suteikti kiekvienam studentui, neturinčiam jokio ryšio su Didžiosios Hercogystės visuomene, finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms bet kurioje pasaulio šalyje, o tai būtų nepagrįsta našta Liuksemburgo valstybės biudžetui, yra tikslai, kaip jie suprantami pagal Bendrijos

teismų praktiką, kuriais būtų galima pateisinti nevienodą požiūrį, atsiradusį dėl gyvenamosios vietos sąlygos, taikomos tiek Liuksemburgo piliečiams, tiek kitų valstybių narių piliečiams, siekiantiems gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms?“

Dėl prejudicinio klausimo

- 33 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja draudžiami valstybės narės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėse bylose, pagal kuriuos suteikiant finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms taikoma studento gyvenamosios vietos sąlyga ir kuriuose įtvirtinamas nevienodas požiūris į asmenis, kurie gyvena atitinkamoje valstybėje narėje, ir į tuos, kurie negyvena šioje valstybėje narėje, tačiau yra minėtoje valstybėje narėje dirbančių pasienio darbuotojų vaikai, siekiant, kad padidėtų rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, proporcinė dalis, tačiau būtų išvengta per sunkios finansinės naštos, kuri tektų, jei ši pagalba būtų teikiama visiems studentams.

Dėl diskriminacijos buvimo

- 34 Šiuo klausimu pirmiausia reikia priminti, kad pagal SESV 45 straipsnio 2 dalį darbuotojų judėjimo laisvė reiškia, jog įdarbinimo, darbo užmokesčio ir kitų darbo sąlygų atžvilgiu panaikinama bet kokia valstybių narių darbuotojų diskriminacija dėl pilietybės.
- 35 Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalis yra speciali SESV 45 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos vienodo požiūrio taisyklės išraiška specifinėje socialinių lengvatų srityje ir turi būti aiškinama taip pat kaip ir ši nuostata (2007 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Hendrix*, C-287/05, Rink. p. I-6909, 53 punktas).
- 36 Pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį darbuotojas, kuris yra valstybės narės pilietis, kitose valstybėse narėse naudojasi tomis pačiomis socialinėmis ir mokestinėmis lengvatomis kaip ir darbuotojai tų valstybių narių piliečiai.
- 37 Ši nuostata vienodai taikoma ir priimančiojoje valstybėje narėje gyvenantiems darbuotojams migrantams, ir pasienio darbuotojams, kurie, nors ir dirba šioje valstybėje narėje, gyvena kitoje valstybėje narėje (2007 m. liepos 18 d. Sprendimo *Geven*, C-213/05, Rink. p. I-6347, 15 punktas ir 2012 m. birželio 14 d. Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus*, C-542/09, 33 punktas).
- 38 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką išlaikymo ir mokymo pašalpa, mokama universitetinių studijų, kurias baigus įgyjama profesinė kvalifikacija, laikotarpiu, yra socialinė lengvata, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį (1988 m. birželio 21 d. Sprendimo *Lair*, 39/86, Rink. p. 3161, 24 punktas; minėtų sprendimų *Bernini* 23 punktas ir *Komisija prieš Nyderlandus* 34 punktas).
- 39 Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, jog valstybės narės suteiktas studijų finansavimas darbuotojo vaikams yra darbuotojui migrantui suteikta socialinė lengvata, kaip tai suprantama pagal minėto 7 straipsnio 2 dalį, jei jis ir toliau išlaiko vaiką (minėto Sprendimo *Bernini* 25 ir 29 punktai; 1999 m. birželio 8 d. Sprendimo *Meeusen*, C-337/97, Rink. p. I-3289, 19 punktas bei minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 35 punktas).
- 40 Darbuotojo migranto šeimos nariai netiesiogiai naudojasi vienodu požiūriu, kuris šiam darbuotojui taikomas pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį. Kadangi finansavimo suteikimas darbuotojo migranto vaiko studijoms yra darbuotojui migrantui teikiama socialinė lengvata, vaikas gali

pats remtis šia nuostata, kad gautų šį finansavimą, jeigu pagal nacionalinę teisę jis suteikiamas tiesiogiai studentui (1987 m. birželio 18 d. Sprendimo *Lebon*, 316/85, Rink. p. 2811, 12 ir 13 punktai; minėto Sprendimo *Bernini* 26 punktas bei minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 48 punktas).

- 41 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką SESV 45 straipsnyje įtvirtinta taisykle, susijusia su vienodo požiūrio principu, draudžiama ne tik atvira diskriminacija dėl pilietybės, bet ir visos netiesioginės diskriminacijos formos, kuriomis, taikant kitus atskyrimo kriterijus, iš esmės pasiekiamas toks pats rezultatas (žr. 1997 m. lapkričio 27 d. Sprendimo *Meints*, C-57/96, Rink. p. I-6689, 44 punktą; 2005 m. liepos 7 d. Sprendimo *Komisija prieš Austriją*, C-147/03, Rink. p. I-5969, 41 punktą; 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-269/07, Rink. p. I-7811, 53 punktą ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 37 punktą).
- 42 Pagrindinėje byloje aiškindamas nacionalinę teisę prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas manė, kad gyvenamosios vietos ir gyvenimo šalyje sąlygos, kurių reikalaujama iš dalies pakeistame 2000 m. birželio 22 d. įstatyme, yra vienodos, nes gyvenamosios vietos sąlyga Liuksemburgo piliečiams ir kitų valstybių narių piliečiams taikoma vienodai.
- 43 Šiomis aplinkybėmis gyvenamosios vietos Liuksemburge sąlygos taikymas kitų valstybių narių piliečiams neturi tiesioginės diskriminacijos požymių.
- 44 Tačiau tiek, kiek daromas skirtumas, grindžiamas gyvenamąja vieta, dėl tokios priemonės, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, grėsmė atsidurti blogesnėje padėtyje pirmiausia kyla kitų valstybių narių piliečiams, todėl kad nerezidentai dažniausiai neturi tos valstybės pilietybės (žr., be kita ko, 1999 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Ciola*, C-224/97, Rink. p. I-2517, 14 punktą; 2011 m. sausio 25 d. Sprendimo *Neukirchinger*, C-382/08, Rink. p. I-139, 34 punktą ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 38 punktą).
- 45 Šiomis aplinkybėmis neturi reikšmės tai, kad pagrindinėje byloje ginčijama priemonė tam tikrais atvejais daro įtaką ir piliečiams, negalintiems laikytis tokio kriterijaus, ir kitų valstybių narių piliečiams. Tam, kad priemonė galėtų būti laikoma netiesiogiai diskriminuojančia, nebūtina, kad ja būtų sudarytos palankesnės sąlygos visiems savo piliečiams arba būtų sudarytos nepalankesnės sąlygos tik kitų valstybių piliečiams, nepaveikiant savo piliečių (šiuo klausimu žr. 2003 m. sausio 16 d. Sprendimo *Komisija prieš Italiją*, C-388/01, Rink. p. I-721, 14 punktą; minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 38 punktą ir 2012 m. birželio 28 d. Sprendimo *Erny*, C-172/11, 41 punktą).
- 46 Toks nevienodas požiūris, atsiradęs dėl to, kad gyvenamosios vietos sąlyga taikoma pasienio darbuotojų vaikams, yra iš esmės draudžiama netiesioginė diskriminacija, nebent ji yra objektyviai pateisinama. Tačiau siekiant ją pateisinti reikia, kad ja būtų galima užtikrinti teisėto tikslo įgyvendinimą ir kad ji neviršytų to, kas būtina šiam tikslui pasiekti (šiuo klausimu žr. 2010 m. balandžio 13 d. Sprendimo *Bressol ir kt.*, C-73/08, Rink. p. I-2735, 47 ir 48 punktus ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 55 punktą).

Dėl teisėto tikslo buvimo

- 47 Siekdama pateisinti nevienodą požiūrį į pasienio darbuotojus, kiek jis susijęs su valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms suteikimu, Liuksemburgo vyriausybė pateikia du argumentus: vieną, susijusį su socialine tvarka, kitą – su biudžeto tvarka, ir teigia, kad jie neatskiriamai susiję.
- 48 Šios vyriausybės „socialiniu“ laikomas tikslas – labai padidinti rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, dalį. Tokių asmenų nustatyta procentinė dalis, t. y. 28 %, yra gerokai mažesnė nei panašiose valstybėse tokius diplomus turinčių asmenų procentinė dalis, ir minėta vyriausybė mano, jog būtina pasiekti 66 % rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomus, procentinę dalį, kad būtų atsižvelgta į vis didėjančią būtinybę užtikrinti Liuksemburgo ekonomikos perėjimą prie žinių ekonomikos.

- 49 Liuksemburgo vyriausybė nurodo, kad valstybės finansinė pagalba aukštojo mokslo studijoms suteikiama tik Liuksemburge gyvenantiems asmenims, nes, anot jos, jie vieninteliai taip susiję su Liuksemburgo visuomene, kad galima preziumuoti, jog, pasinaudoję šios pagalbos sistema suteikta galimybe finansuoti jų studijas, kartais net užsienyje, šie asmenys grįš į Liuksemburgą ir pritaikys savo įgytas žinias šios valstybės narės ekonomikai vystyti.
- 50 Anot minėtos vyriausybės, dėl ribojamųjų su biudžetu susijusių priežasčių ji negali būti per daug dosni studentams nerezidentams nesukeldama grėsmės visos pagalbos sistemos finansavimui. Biudžeto tvarkos tikslas – išvengti nepagrįstos naštos valstybės biudžetui, kuri tektų, jei finansinė pagalba būtų teikiama ir šiems studentams nerezidentams, pasienio darbuotojų vaikams.
- 51 Kalbant apie pateisinimą, pagrįstą papildoma našta, susijusia su gyvenamosios vietos sąlygos netaikymu, reikia priminti, kad nors su biudžetu susiję argumentai gali būti valstybės narės socialinės politikos pasirinkimo pagrindas ir daryti įtaką socialinės apsaugos, kurią valstybė siekia įgyvendinti, priemonių pobūdžiui bei apimčiai, patys argumentai bet kuriuo atveju nėra šios politikos tikslas, todėl negali pateisinti diskriminacijos darbuotojų migrantų atžvilgiu (žr. minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 57 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 52 Jeigu būtų pripažinta, kad su biudžeto tvarka susijusiais argumentais galima pateisinti nevienodą požiūrį į darbuotojus migrantus ir darbuotojus piliečius, tai reikštų, jog tokios esminės Sąjungos teisės normos, kaip nediskriminavimo dėl pilietybės principas, taikymas ir apimtis galėtų skirtis laiko ir erdvės atžvilgiu, priklausomai nuo valstybių narių viešųjų finansų padėties (žr. minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 58 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 53 Kalbant apie socialinę tvarką, reikia pažymėti, kad aukštojo mokslo studijų skatinimas yra bendras interesas, pripažintas Sąjungos lygiu, kaip tai pažymi, be kita ko, Liuksemburgo ir Austrijos vyriausybės.
- 54 Taigi 2010 m. kovo 3 d. Komisijos komunikate „2020 M. EUROPA. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (KOM(2010) 2020 galutinis) 30–34 metų asmenų, baigusių universitetines studijas, augimas nuo 31 % iki 40 % iki 2020 m. yra vienas iš pagrindinių tikslų, dėl kurio sutarta Sąjungos lygiu. Šiame dokumente kiekviena valstybė narė skatinama konkrečiomis priemonėmis įgyvendinti šiuos pagrindinius tikslus nacionaliniu lygiu.
- 55 Be to, 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos ir Komisijos bendroje ataskaitoje apie Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („2020 m. švietimas ir mokymas“) įgyvendinimą (OL C 119, p. 2) jos jau nustatė sau šį tikslą, kuriuo siekiama padidinti asmenų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, skaičių. 2010 m. gegužės 11 d. Tarybos išvadoje dėl švietimo ir mokymo socialinio aspekto (OL C 135, p. 2) valstybės narės kviečiamos tiek, kiek tai susiję su aukštuoju mokslu, parengti politikos gaires, kuriomis siekiama padidinti baigusiujų šį mokslą procentinę dalį.
- 56 Darytina išvada, kad valstybės narės veiksmu, norint užtikrinti jos rezidentų mokymo aukštą lygį ir skatinti jos ekonomikos vystymąsi, siekiamas teisėtas tikslas, kuriuo galima pateisinti netiesioginę diskriminaciją dėl pilietybės.

Dėl gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumo

- 57 Liuksemburgo vyriausybė tvirtina, kad pagalbos, skirtos tik Liuksemburge gyvenantiems asmenims, priemonė yra tinkama, kad būtų užtikrintas teisėto socialinio tikslo, kuriuo siekiama padidinti aukštojo mokslo diplomus turinčių šios valstybės narės rezidentų skaičių, įgyvendinimas.

- 58 Šiuo klausimu ši vyriausybė tvirtina, kad tikėtina, jog, baigę aukštojo mokslo studijas užsienyje, šie studentai grįš į gyvenamosios vietos valstybę, kad joje įsikurtų ir dirbtų. Ji mano, kad užsienyje gyvenantys studentai, net jei jie ir yra pasienio darbuotojų, dirbančių Liuksemburge, vaikai, neturi jokios konkrečios priežasties pabaigę studijas siūlyti savo kandidatūras, kad būtų įtraukti į Liuksemburgo darbo rinką, ir integruotis į Liuksemburgo visuomenę. Minėta vyriausybė mano, kad pateisinama suteikti pagrindinėje byloje nagrinėjamą pagalbą studentams, gyvenantiems Liuksemburge, kurie pradeda aukštojo mokslo studijas, nes jie jau yra integravęsi į Liuksemburgo visuomenę ir pabaigę studijas dažniau pateikia savo kandidatūras, kad būtų įtraukti į šios valstybės narės darbo rinką.
- 59 Liuksemburgo vyriausybė priduria, kad, be to, yra didelė asmenų, kurie vykdo profesinę veiklą kaip pasienio darbuotojai, „rotacijos procentinė dalis“, nes turėdami šį statusą jie dirba tik ribotą laiką, todėl negalima nustatyti pasienio darbuotojų integracijos į darbo vietos valstybės visuomenę faktoriaus, kuris būtų panašus į gyvenamosios vietos šioje valstybėje ir kuris būtų pakankamai svarbus, kad darytų įtaką pasienio darbuotojų vaikams renkantis gyvenamąją vietą baigus studijas.
- 60 Ieškovai pagrindinėje byloje ginčija gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumą. Tokia sąlyga neužtikrinamas tikslo, kuriuo siekiama padidinti aukštojo mokslo diplomus turinčių rezidentų skaičių, kad būtų patenkinti Liuksemburgo darbo rinkos poreikiai, įgyvendinimas. Tai, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama pagalba suteikiama vien studentams, gyvenantiems Liuksemburge tuo metu, kai prašoma pagalbos, nereiškia, kad jie baigę aukštojo mokslo studijas pateiks savo kandidatūras, kad būtų įtraukti į Liuksemburgo darbo rinką. Be to, kadangi Liuksemburgo universitetas nėra visas mokslo sritis apimanti įstaiga, daug Liuksemburgo studentų rezidentų studijuos ne Liuksemburge ir integruosis veikiau savo studijų valstybėje, o ne Liuksemburge, ir pasinaudos profesinėmis perspektyvomis, kurios nesibaigia vien šia teritorija.
- 61 Minėti ieškovai nurodo, kad, priešingai, nei tvirtina Liuksemburgo vyriausybė, studentai nerezidentai, pasienio darbuotojų vaikai, turi konkrečias priežastis pateikti savo kandidatūras, kad būtų įtraukti į Liuksemburgo darbo rinką, po studijų baigimo. Taigi, pirma, tai, kad vienas iš studento tėvų dirba Liuksemburge, reiškia tam tikrą namų ūkio, kuriam priklauso studentas, geografinį artumą Liuksemburgo teritorijos atžvilgiu. Antra, dėl ekonominės krizės, kuri labai veikia Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės kaimynines valstybes, pabaigę studijas pasienio darbuotojų vaikai norės susikurti stabilią profesinę padėtį, kaip ir jų tėvų, kurie daugelį metų dirba šioje valstybėje narėje.
- 62 Anot Komisijos, pasienio darbuotojai yra ne tik susiję su Liuksemburgo visuomene, bet jie yra į ją integravęsi dėl darbo, kurį jie atlieka Liuksemburge. Todėl kadangi yra šis ryšys, gyvenamosios vietos sąlyga nėra nei būtina, nei tinkama siekiant užtikrinti, kad tokių darbuotojų vaikai, kurių studijos būtų finansuojamos suteikiant pagrindinėje byloje aptariamą finansinę pagalbą, palaikytų glaudų ryšį su valstybe nare, suteikusia šią pagalbą.
- 63 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau buvo nusprendęs, jog darbuotojai migrantai ir pasienio darbuotojai patekę į valstybės narės darbo rinką, iš principo sukūrė pakankamą integracijos šios valstybės visuomenėje ryšį, dėl kurio jų atžvilgiu galima taikyti vienodo požiūrio, palyginti atitinkamai su darbuotojais tos valstybės piliečiais ir toje valstybėje gyvenančiais darbuotojais, principą. Integracijos ryšys visų pirma atsiranda dėl to, kad priimančiojoje valstybėje narėje mokėdami mokesčius mokamas dėl pagal darbo sutartį dirbamo darbo darbuotojai migrantai ir pasienio darbuotojai taip pat prisideda prie šios valstybės socialinės politikos finansavimo (šiuo klausimu žr. 2012 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Caves Krier Frères*, C-379/11, 53 punktą).
- 64 Tačiau reikia konstatuoti, kad dėl, be kita ko, pasienio darbuotojų Teisingumo Teismas pripažino tam tikrus pateisinimo motyvus tiek, kiek tai susiję su teisės aktais, kuriuose išskiriami rezidentai ir nerezidentai, vykdančios profesinę veiklą atitinkamoje valstybėje, remiantis jų integracijos į šios valstybės narės visuomenę laipsniu ar prisirišimo prie šios valstybės ryšiu (šiuo klausimu žr. minėtų sprendimų *Hartmann* 35 ir 36 punktus; *Geven* 26 punktą ir *Hendrix* 54 ir 55 punktus).

- 65 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pasienio darbuotojas ne visada yra integravęsis į darbo vietos valstybę taip, kaip darbuotojas, gyvenantis šioje valstybėje.
- 66 Šiose pagrindinėse bylose, kaip nurodė generalinis advokatas savo išvados 59 punkte, reikia išsiaiškinti, ar iš dalies pakeistame 2000 m. birželio 22 d. įstatyme numatyta gyvenamosios vietos sąlyga pasienio darbuotojų vaikams tam, kad galėtų prašyti valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms, yra tinkama, kad kultų pagrįsta tikimybė, jog baigę studijas studentai grįš į Liuksemburgą, nes Liuksemburgo vyriausybė mano, kad šis grįžimas yra būtinas siekiamam teisėtam tikslui įgyvendinti.
- 67 Šiuo klausimu reikia pripažinti, kad galima preziumuoti, jog įsikūrimo Liuksemburge ir integracijos į Liuksemburgo darbo rinką pabaigus aukštojo mokslo studijas, net jei šios studijos vyko užsienyje, tikimybė didesnė studentų, kurie gyvena Liuksemburge tuo metu, kai pradeda aukštojo mokslo studijas, atveju, palyginti su studentų nerezidentų atveju.
- 68 Todėl reikia konstatuoti, kad iš dalies pakeistame 2000 m. birželio 22 d. įstatyme numatyta gyvenamosios vietos sąlyga yra tinkama tikslui skatinti rinktis aukštojo mokslo studijas ir gerokai padidinti aukštojo mokslo diplomą turinčių Liuksemburgo rezidentų proporcinę dalį, įgyvendinti.
- 69 Lieka tik patikrinti, ar ši sąlyga neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti.

Dėl gyvenamosios vietos sąlygos būtinumo

- 70 Anot Liuksemburgo vyriausybės, gyvenamosios vietos sąlygos įtvirtinimu neviršijama tai, kas būtina siekiamam tikslui įgyvendinti. Ši sąlyga pateisinama su biudžetu susijusiomis priežastimis ir yra tiesiogiai susijusi su nurodytu ekonominiu tikslu. Dėl ribojamųjų su biudžetu susijusių priežasčių neįmanoma būti per daug dosniems studentams nerezidentams nesukeliant grėsmės visos pagalbos sistemos finansavimui. Be to, numačius kitą pagalbos suteikimo kriterijų, būtent grindžiamą tuo, kad vienas iš studento tėvų dirba Liuksemburge, būtų tiesiogiai prieštaraujama dviem tikslams, kurių siekiama pagrindinėje byloje nagrinėjama pagalbos priemone.
- 71 Šiuo klausimu reikia išsiaiškinti, ar išankstinės gyvenamosios vietos reikalavimas gali užtikrinti Liuksemburgo valstybei pagrįstą tikimybę, kad pagalbos gavėjai grįš, kad įsikurtų Liuksemburge, ir pateiks savo kandidatūras, kad būtų įtraukti į darbo rinką šioje valstybėje narėje ir prisidėtų prie jos ekonomikos vystymo, ar egzistuoja kitų kriterijų, kuriais būtų galima užtikrinti tokią tikimybę neeliminuojuant visų pasienio darbuotojų vaikų nerezidentų.
- 72 Teisingumo Teismas jau pripažino, kad gyvenamosios vietos sąlyga gali būti neproporcinga, jeigu ji yra pernelyg išimtinio pobūdžio, nes ja neteisingai suteikiama pirmenybė veiksmui, kuris nebūtinai atspindi realų ir veiksmingą ryšio laipsnį, pašalinant bet kokią kitą tokį ryšį atspindintį veiksnį (žr. 2007 m. spalio 23 d. Sprendimo *Morgan ir Bucher*, C-11/06 ir C-12/06, Rink. p. I-9161, 46 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką bei 2011 m. liepos 21 d. Sprendimo *Stewart*, C-503/09, Rink. p. I-6497, 95 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 73 Minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 86 ir 87 punktuose Teisingumo teismas manė, kad atitinkama valstybė narė tinkamai nepaaiškino priežasčių, dėl kurių nurodytas tikslas negalėjo būti pasiektas mažiau ribojančiu būdu – nustatant lankstesnę taisyklę nei „trejų iš šešerių metų“ taisyklė ar atsižvelgiant į kitus veiksnius, kurie atspindėtų panašų prisirišimo laipsnį, pavyzdžiui, į darbo vietą. Taigi jis nusprendė, kad minėta taisyklė, kurioje nustatomas konkretus gyvenimo atitinkamoje valstybėje narėje laikotarpis, teikiama pirmenybė veiksmui, kuris nebūtinai yra vienintelis, galintis parodyti realų suinteresuotojo asmens ryšio su minėta valstybe nare laipsnį, todėl ši taisyklė per griežta. Taigi, „trejų iš šešerių metų“ taisyklė viršija tai, kas būtina siekiamam tikslui įgyvendinti.

- 74 Pagal Liuksemburgo valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms tvarką visi nerezidentai negali gauti šios pagalbos ir šis tvarkos netaikymas susijęs tik su studentais nerezidentais.
- 75 Todėl darbuotojo migranto vaikas, kuris gyvena su tėvais valstybėje narėje, kuri ribojasi su Liuksemburgo Didžiąja Hercogyste, ir kuris nori studijuoti Liuksemburge, negali gauti valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms. Be to, net jei jų tėvai gyvena Liuksemburge, studentai nerezidentai pagalbos prašymo pateikimo dieną negali gauti šios pagalbos, nors jų tėvai ir toliau juos išlaiko. Be to, dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamos finansinės pagalbos tvarkos minėta pagalba nesuteikiama darbuotojų nerezidentų, kurie pakankamai ilgai dirba Liuksemburge, vaikams.
- 76 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama finansinės pagalbos tvarka yra per griežta. Iš tiesų įstatymu, kuriame nustatomas konkretus gyvenimo atitinkamoje valstybėje narėje laikotarpis, teikiama pirmenybė veiksniai, kuris nebūtinai yra vienintelis, galintis parodyti realų suinteresuotojo asmens ryšio su minėta valstybe nare laipsnį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 86 punktą).
- 77 Konkrečiai kalbant, tiek, kiek valstybės finansinė pagalba aukštojo mokslo studijoms skirta skatinti rinktis aukštojo mokslo studijas Liuksemburge ar kitoje valstybėje, pagrįsta tikimybė, kad pagalbos gavėjai grįš, kad įsikurtų Liuksemburge, ir pateiks savo kandidatūras, kad būtų įtraukti į darbo rinką šioje valstybėje narėje ir prisidėtų prie jos ekonomikos vystymo, gali būti nustatyta remiantis kitais veiksniais, nei reikalaujant, kad atitinkamas studentas įgyvendintų išankstinės gyvenamosios vietos sąlygą.
- 78 Iš tiesų atrodo, kad pakankamas studento prisirišimas prie Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, kuriuo remiantis galima padaryti išvadą apie tokią tikimybę, taip pat atsiranda dėl to, kad šis studentas gyvena vienas ar su savo tėvais Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės kaimyninėje valstybėje ir kad pakankamai ilgai jo tėvai dirba Liuksemburge ir gyvena šalia šios valstybės narės.
- 79 Kalbant apie Liuksemburgo teisės aktų leidėjui suteiktą galimybę, galima nurodyti, kaip tai padarė Komisija per posėdį, kad jeigu pagalba būtų suteikiama, pavyzdžiui, paskolos forma, finansavimo sistema, pagal kurią, kiek tai susiję su šios paskolos teikimu, jos likučiu ar jos negražinimu, būtų taikoma sąlyga, jog ja pasinaudojęs studentas turi sugrįžti į Liuksemburgą dirbti ir gyventi, būtų galima įgyvendinti siekiamą tikslą neišskiriant pasienio darbuotojų vaikų. Be to, rizikos, kad tuo pačiu metu bus gauta tokia pati finansinė pagalba iš kitos valstybės narės, kurioje studentas gyvena vienas ar su savo tėvais, galima būtų išvengti atsižvelgiant į tokią pagalbą, kai suteikiama Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybės pagalba.
- 80 Apskritai, siekiant išvengti pavojaus, kad atsiras „stipendijų turizmas“, apie kurį nurodė visos pastabas Teisingumo Teismui pateikusios valstybės, ir siekiant užsitikrinti, jog pasienio darbuotojas, kuris moka mokesčius ir socialinio draudimo įmokas Liuksemburge, yra glaudžiai susijęs su Liuksemburgo visuomene, teikiant finansinę pagalbą galima būtų taikyti sąlygą, kad pasienio darbuotojas, studento tėvas, kuris negyvena Liuksemburge, būtų dirbęs šioje valstybėje narėje nustatytą minimalų laikotarpį. Kitomis aplinkybėmis Direktyvoje 2004/38 24 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nukrypstant nuo šios direktyvos 24 straipsnio 1 dalies, pagal kurią visiems Sąjungos piliečiams, gyvenantiems kitos valstybės narės teritorijoje, taikomas vienodas požiūris kaip ir į tos valstybės narės piliečius, ši valstybė narė iki įgyjant nuolatinio gyvenimo šalyje teisę, kurią suteikiant pagal tos pačios direktyvos 16 straipsnio 1 dalį taikoma 5 metų gyvenamosios vietos atitinkamos valstybės narės teritorijoje sąlyga, neįpareigojama suteikti paramos studijoms.
- 81 Reikia pažymėti, kad pagrindinėse bylose reikia atmesti tokį pavojų tiek, kiek neginčijama, jog E. Giersch, B.M. Stemper, J. Taminaux ir J. Hodin visi turi Liuksemburge dirbantį tėvą ar mamą, kurie čia dirbo atitinkamai 23, 32, 28 ir 23 metus.

- 82 Todėl teisės aktais, kaip antai nagrinėjama pagrindinėse bylose, pagal kuriuos teikiant finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms taikoma studento gyvenamosios vietos sąlyga ir kuriais įtvirtintas nevienodas požiūris į šios valstybės narės rezidentus ir nerezidentus, kurie yra pasienio darbuotojų, vykdančių veiklą šioje valstybėje narėje, vaikai, viršijama tai, kas būtina teisėtam tikslui padidinti rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, skaičių, kad būtų paspartintas nacionalinės ekonomikos vystymasis, pasiekti.
- 83 Iš visų pirmiau pateiktų argumentų matyti, kad į pateiktą klausimą reikia atsakyti taip:
- Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja iš esmės draudžiami valstybės narės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėse bylose, pagal kuriuos teikiant finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms taikoma studento gyvenamosios vietos šioje valstybėje narėje sąlyga ir kuriais įtvirtintas nevienodas požiūris, dėl ko kyla netiesioginė diskriminacija, į asmenis, kurie gyvena šioje valstybėje narėje, ir į asmenis, kurie, nors ir negyvena šioje valstybėje narėje, tačiau yra pasienio darbuotojų, vykdančių veiklą minėtoje valstybėje narėje, vaikai.
  - Nors tikslas padidinti rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, proporcinę dalį, norint paspartinti tos valstybės narės ekonomikos augimą, yra teisėtas tikslas, kuriuo galima pateisinti tokį nevienodą požiūrį, ir nors gyvenamosios vietos sąlyga, kaip antai nagrinėjama pagrindinėse bylose, yra tinkama, kad būtų užtikrintas minėto tikslo įgyvendinimas, vis dėlto šia sąlyga viršijama tai, kas būtina ja siekiamam tikslui įgyvendinti, tiek, kiek ja kliudoma atsižvelgti į kitus veiksnius, kurie potencialiai gali atspindėti realų minėtos pagalbos prašytojo prisirišimo prie atitinkamos valstybės narės visuomenės ar darbo rinkos laipsnį, pavyzdžiui, tai, kad vienas iš tėvų, kuris ir toliau išlaiko studentą, yra pasienio darbuotojas, kuris šioje valstybėje narėje turi nuolatinę darbo vietą ir jau pakankamai ilgai dirba šioje valstybėje narėje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 84 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų nacionalinio teismo nagrinėjamoje byloje, išlaidų klausimą turi spręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje, iš dalies pakeisto 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB, 7 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja iš esmės draudžiami valstybės narės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėse bylose, pagal kuriuos teikiant finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms taikoma studento gyvenamosios vietos šioje valstybėje narėje sąlyga ir kuriais įtvirtintas nevienodas požiūris, dėl ko kyla netiesioginė diskriminacija, į asmenis, kurie gyvena šioje valstybėje narėje, ir į asmenis, kurie nors ir negyvena šioje valstybėje narėje, tačiau yra pasienio darbuotojų, vykdančių veiklą minėtoje valstybėje narėje, vaikai.

Nors tikslas padidinti rezidentų, turinčių aukštojo mokslo diplomą, proporcinę dalį, norint paspartinti tos valstybės narės ekonomikos augimą, yra teisėtas tikslas, kuriuo galima pateisinti tokį nevienodą požiūrį, ir nors gyvenamosios vietos sąlyga, kaip antai nagrinėjama pagrindinėse bylose, yra tinkama, kad būtų užtikrintas minėto tikslo įgyvendinimas, vis dėlto šia sąlyga viršijama tai, kas būtina ja siekiamam tikslui įgyvendinti, tiek, kiek ja kliudoma atsižvelgti į kitus veiksnius, kurie potencialiai gali atspindėti realų minėtos pagalbos prašytojo prisirišimo prie

atitinkamos valstybės narės visuomenės ar darbo rinkos laipsnį, pavyzdžiui, tai, kad vienas iš tėvų, kuris ir toliau išlaiko studentą, yra pasienio darbuotojas, kuris šioje valstybėje narėje turi nuolatinę darbo vietą ir jau pakankamai ilgai dirba šioje valstybėje narėje.

Parašai.